

FIL-KOLLEĠĠJATA U FIL-PARROĊĊA ELENJANA 1800-1899

minn Winston Laurence Zammit B.A. (Hons.), M.A.

L-Altar tal-Kunċizzjoni.

Fost l-altari li hemm fil-Kolleġġjata Elenjana, hemm dak iddedikat lill-Immakulata Kunċizzjoni, li huwa l-ewwel wieħed inti u diehel min-naħa tax-xellug. Fost il-prokuraturi ta' dan l-artal fis-seklu l-ieħor insibu lill-Kanonku Dun Mikiel Tonna, li ġie kkonfermat f'din il-kariga fil-Viżta Pastoral ta' l-1849,¹ u reġa' ġie kkonfermat fil-Viżta Pastoral ta' l-1861 u l-1864.² Fl-20 ta' Lulju 1876, wara r-riżenja tal-Kan. Tonna, l-Isqof Scicluna ħatar lil Dun Pawl Mallia bħala Prokuratur ta' dan l-altar.³ Fl-1897 il-prokuraturi ta' dan l-artal kienu tnejn, il-Kan. Penitenzier Dun Anton Borg u l-Kan. Dun Guzepp Galea.⁴

Insibu tagħrif dwar kif ġiet iċċelebrata l-festa tal-Kunċizzjoni fl-1885, meta kien Prokuratur l-Kan. Mallia qabel il-festa saret Novena Devota, u nhar il-festa l-paneġierku sar mill-Kan. Prepositu Dun Kruċ Pisani Borg⁵. F'testament li għamel fl-atti tan-Nutar Guzeppi Zammit tat-23 ta' Awissu 1881, għamel fondazzjoni ta' Primi Vespri u quddiesa kantata, li kellhom isiru ta' kull sena ad unur tal-qalb ta' Marija. Il-quddiesa kantata kellha titqaddes fl-artal tal-Kunċizzjoni tal-Kolleġġjata Elenjana, fil-jiem li fih fl-imsemmija knisja kienet tiġi iċċelebrata l-festa tal-qalb ta' Marija. Din il-fundazzjoni kellha tibda sseħħ mill-ewwel festa ta' qalb ta' Marija, wara l-mewt tar-testatur.⁶ Dun Tumas Decelis miet fil-15 ta' Novembru 1887.

L-Altar tan-Nunzjata

L-ewwel altar li hemm fil-Kolleġġjata Elenjana inti u diehel min-naħa tal-lemin, huwa dak tal-Lunzjata, li fuqu hemm ukoll kaxxa żgħira bix-xbieha tal-Bambin Gesù. Il-Kan. Dun Kalċidon Debono ġie kkonfermat fil-Kariga ta' Prokuratur ta' dan l-altar fil-Viżta Pastoral ta' l-1849⁷. Fit-3 ta' Jannar 1863, wara r-riżenja ta' l-imsemmi Kan Debono, minn din il-kariga, l-Isqof ħatar lill-Kan. Dun Kalċ Agius bħala Prokuratur ta' dan l-altar li barra mit-titular tal-lunzjata kien jissejjaħ ukoll tal-Bambin Gesù⁸. Il-Prepostu Agius baqa' wkoll Prokuratur, anki wara li sar Kononku tal-Katidral fl-1866⁹, u wara mewtu li ġrat fil-21 ta' Settembru 1867.¹⁰ L-Isqof Gejtanu Pace, fit-13 ta' Marzu 1865, ħatar lill-Kanonku Prepostu Dun Salvin Spiteri bħala Prokuratur ta' dan l-altar.¹¹ Billi l-Prepostu Spiteri sar Kanonku tal-Katidral fl-1877, minflok u bħala Prokuratur ta' dan l-artal fid-29 ta' Mejju 1877, l-Isqof Scicluna ħatar lil Dun Naz. Micallef.¹²

Ċeremonier

Kull fejn hemm kapitlu, hemm il-htieġa taċ-Ċeremonier. Mill-Atti tal-Viżta

Pastorali ta' l-1809, nafu li ċ-Ċeremonier kien Dun Mikiel Anġ. Borg.¹³ Ċeremonier ieħor kien Dun Mikiel Tonna li sar Kanonku fl-1834.¹⁴ Mill-atti tal-Viżta Pastorali ta' l-1849, nafu li ċ-Ċeremonier kien Dun Anton Gafà.¹⁵ Fi Frar 1864, il-Kapitlu ħatar lir-Revdu Dun Ġwann Bugeja bħala Ċeremonier.¹⁶

Damask

Insibu li fit-22 ta' Ġunju 1868, l-Isqof Pace Forno ħatar lir-Rev. Dun Naz. Micallef, bħala prokuratur ta' "Apparatus Servici Vulgi damasco" fil-Kollegġjata ta' B'Kara. Dan jindika li jew kien hemm xi damask jew li kien qiegħed isir xi damask.¹⁷ Fl-1882 iżżanzan id-damask għall-kappella tas-Sagrament, u saru l-arki ndurati għall-pavaljuni tal-kappella tal-Kunċizzjoni.¹⁸

Frantellanza tar-Rużarju

Din kienet twaqqfet fil-parroċċi ta' B'Kara madwar is-sena 1593¹⁹. Insibu li fis-sena 1800 din il-konfraternità kienet diġà tiċċelebra n-Novena tal-Milied. Fl-Atti tan-Nutar Benedetto Falzon, tal-21 ta' April 1801, il-Kanonku Dun Ġwakkin Ciantar u ħuh Dun Franġisk għamlu t-testment tagħhom li fih ħallew b'titlu ta' legat lill-Frantellanza tar-Rużarju mwaqqfa fil-Kollegġjata ta' B'Kara, biċċa art fil-limiti ta' B'Kara. Din kellha tgħaddi f'idejn il-konfraternità tar-Rużarju, wara l-mewt tat-testaturi, bl-obbligu li l-Prokuratur tal-Konfraternità kellu ta' kull sena, jiċċelebra mir-renta ta' l-imsemmija biċċa art disa' quddisiet solenni tan-Novena tal-Milied, bil-pompa u solennità, u bi prietdka żghira kuljum, kif kienet qiegħda tagħmel l-istess konfraternità mingħajr ebda fundazzjoni.²⁰

Fil-Kollegġjata u fil-Parroċċa Elenjana (1880-1899)
Insibu mbagħad li nhar it-3 ta' Lulju 1834, l-Isqof Mons. F. Saverju Caruana
ħatar lil Dun Vincenz Gauci bħala Prokuratur tal-Konfraternità tar-Rużarju
fil-Kollegġjata ta' B'kara.²¹

Il-Fratellanza tal-Madonna tal-Karmnu

Il-Fratellanza tal-Madonna tal-Karmnu, fil-Kollegġjata Elenjana, twaqqfet
mill-Isqof Vincenzo Labini fit-8 ta' Lulju 1805, li approva wkoll l-istatuti
tagħha. It-talba għat-twaqqif ta' din il-konfraternità saret minn Mikiel Pace,
li kien il-Prokuratur ta' l-altar tal-Madonna tal-Karmnu fil-Kollegġjata
Elenjana.²² Skond l-istatuti approvati mill-Isqof, il-fratelli kellhom jilbsu
konfratija bajda u mozzetta vjola, u l-konfraternità kellha tiċċelebra l-festa
tal-Madonna tal-Karmnu fil-Hadd wara is-16 ta' Lulju.²³ Fl-1866, il-Prokura-
tur tal-Fratellanza tal-Karmnu kien Mastru Gius Sammut.²⁴

Il-Kappella tas-Sagrament u l-Konfraternità tas-Sagrament

Fil-lemin ta' l-artal maġġur tal-Kollegġjata Elenjana, nsibu l-Kappella tas-
Smu. Sagrament. L-altar ta' din il-kappella ġie kkonsagrat minn Ferdinandu
Mattei fis-17 ta' Ottubru 1811, waqt il-Viżta Pastoral.²⁵ Lejliet il-Festa ta'
Santa Liena ta' l-1859, ġie mżanzan il-ventartal tal-fidda ta' l-artal ta' din il-
kappella. Dan il-ventartal li nħadem mill-aħwa Busutil, kien rigal ta' bene-
fattriċi.²⁶

Fl-1878, insibu li ġiet indurata din il-kappella, filwaqt li erba' snin wara
(1821), saru żewġ opri għal din il-kappella li kienu sett gandlieri tal-metall,
u żżanzan ukoll damask għall-istess kappella.²⁷

Il-Fratellanza tas-Sagrament twaqqfet fil-parroċċa ta' B'Kara fl-1575²⁸, u
nsibu li fl-1882 sar drapp ġdid tal-ħarir fl-istandard ta' din il-konfraternità.²⁹
Fost il-Prokuraturi ta' din il-konfraternità nsibu lil Dun Gużep Mifsud li ġie
kkonfermat f'din il-kariga fil-Viżta Patorali ta' l-1864, u li kien għadu f'din il-
kariga fl-1867.³⁰ Prokuratur ieħor kien il-Kan. Kap. Kruċ. Pisani Borg (li kien
Prepostu ta' B'Kara fl-1870-1888),³¹ u l-Kan. Dun Naz. Micallef li rriżenja
minn din il-kariga fl-1889.³² Fl-10 ta' Gunju 1897 ġie maħtur Prokuratur il-
Kan Dun Naz. Gatt.³³

Kwaranturi

Jidher li fis-seklu dsatax diġà kienu jsiru l-kwaranturi. Dan joħroġ mill-fatt, li
kien hemm amministratur apposta għalihom. Fil-Viżta Pastoral ta' l-1849,
insibu li l-Kan. Dun Mikiel Tonna, ġie kkonfermat fil-kariga ta' Prokuratur tal-
kwaranturi.³⁴ Li reġa ġie kkonfermat fiha fil-Viżti Pastoral ta' l-1861 u ta' l-
1864.³⁵ Wara r-riżenja tal-Kanonku Tonna minn din il-kariga, l-Isqof Pace
Forno fit-13 ta' Marzu 1865 ħatar minflok li Dun Naz Micallef.³⁶

Organista

Fil-bidu tas-seklu XIX, fis-seklu 1800, insibu li l-organista, kien il-Kan.
Gużep Borg li stqarr f'dik is-sena li kien ilu jservi ta' organista għal 25
sena.³⁷ Fis-Seduta Kapitulari tal-21 ta' Awissu 1893, ġie maħtur organista
tal-kollegġjata, Antonio Schembri, iben il-mejjet Pawlu minn B'Kara. Din il-
ħatra saret taħt dawn il-kundizzjonijiet. Li Pawlu li kien diġà l-organista,
sakemm jibqa' haj³⁸ Kellu jibqa' jagħmel użu mid-dar f'Has-Sajjied

f'Birkirkara b'rikonoxximent għas-servizz twil u assidwu li kien ta lill-Knisja Kolleġġjata. Li l-organista elett kellu jdoqq mingħajr ħlas fit-tliet anniversarji li jsiru kull sena, mir-Revmu. Kapitu, tnejn għall-Prepostu u kanoniċi mejtin, u t-tliet b'suffraġju għar-ruħ ta' l-Isqof Pace Forno.³⁸

Status Animarum

Dan ifisser tagħrif fuq in-numru ta' nies li kienu jgħinu fil-parroċċi. Fl-atti tal-Viżta Pastoral, ta' l-1802, dan jissema, għax jingħad li kien hemm 3,810 ruħ. Fl-atti tal-Viżta Pastoral ta' l-1809 jissema wkoll l-istatus animarum u nsibu li kien hemm 4,200 ruħ jgħixu 'in hac terra B'Kara' (fl-art ta' B'Kara).³⁹ Fil-Viżta Pastoral ta' l-1811, insibu li skond ir-Registru ta' l-'Status Animarum' kien hemm 4,511 ruħ jgħixu fl-art ta' B'Kara, filwaqt li fl-Atti tal-Viżta Pastoral ta' l-1820 nsibu biss imniżżel li jgħixu fl-art ta' B'Kara kien hemm madwar 5,000 ruħ.⁴⁰ Naturalment il-kelma B'Kara kienet tfisser il-limiti tal-Parroċċa ta' B'Kara li f'dak iż-żmien kienu jinkludu fejn illum hemm St. Venera, parti mill-Ħamrun, Msida, Gżira, tas-Sliema, San Ġiljan u San Gwann.

Fil-Viżta Pastoral ta' l-1857, insibu tagħrif iżjed dettaljat. Mill-Atti ta' l-istess Viżta nafu li skond ir-registru ta' l-istatus Animarum, kien hemm joqogħdu fil-limiti parrokkjali ta' B'Kara 8,024 ruħ, imqassmin hekk. F'B'Kara proprja 6,239; fl-Imnsida 1,021, Via San Giuseppe (Ħamrun) 275, San Ġiljan 348, f'Tas-Sliema 141.⁴¹ Fl-atti tal-Viżta Pastoral ta' l-1861 nsibu mniżżel li skond li Status Animarum kien hemm madwar 9,000 ruħ joqogħdu fit-territorju kollu.⁴²

It-Tagħlim tad-Duttrina u l-Fratellanza tal-Duttrina

Għall-aħħar tas-sena 1819, jew għall-bidu tas-Sena 1820, il-Kan. Prepostu Dun Franġisk Sammut u dawk kollha li kienu jgħallmu d-Duttrina f'B'Kara, għamlu talba lill-Isqof Mattei, biex "Opera Pia della Dottrina Cristiana" tiġi mwaqqfa f'Konfraternità biex jibdwew igawdu mill-indulġenzi mogħtija mill-Papiet, għal din il-pija Istituzzjoni. Nhar l-20 ta' Jannar 1820, l-Isqof Mattei laqa' din it-talba, u waqqaf il-konfraternità mitluba, u ħatar bħala direttur lill-Prepostu Kurat tal-Kolleġġjata.⁴³ Saru wkoll statuti għall-imsemmija Konfraternità, li ġew approvati mill-Isqof fis-6 ta' Frar 1820. Dakinhar stess, saret iċ-ċerimonja ta' l-introduzzjoni ta' l-opra tal-Veneranda Confraternità della Dottrina Cristiana fil-knisja kolleġġjata ta' B'Kara. Għal din iċ-ċerimonja kienu preżenti dawk kollha mpenjati fix-xogħol tat-tagħlim tad-Duttrina u numru kbir ta' nies. Tkantaw il-Veni Creator, is-Salve Regina u l-Litanija tal-Madonna, u wara diskors li sar mill-Viċi Direttur tal-Konfraternità Fra Francesco Cassar Viċi-Parrokk, tkanta Te Deum u ndaqqu l-qniepen kollha fost il-ferħ tal-poplu kollu.⁴⁴

Viċi-Parroċi

Kariga mportanti f'kull parroċċa hija dik ta' Viċi-Parrokk. Fl-1820, insibu bħala Viċi-Parrokk lil Fra Francesco Cassar, li kien ukoll wieħed mill-Viċi-Diretturi tal-Konfraternità tad-Duttrina.⁴⁵ Mill-atti tal-Viżta Pastoral ta' l-1899, nafu li l-Viċi Parroċi kienu Dun Wistin Fenech u Dun Franġisk Saver Agius.⁴⁶ Fl-24 ta' Awissu 1852 beda jaġixxi bħala Viċi-Parrokk r-Rev. Kan Dun Gwann Battista Borg⁴⁷ u mill-atti tal-Viżta Pastoral ta' l-1858, nafu li l-

Kan Borg kien għadu Viċi-Parroku flimkien ma' Dun Gwann Micallef.⁴⁸ FI-1878 il-Viċi Parroċi kienu l-imsemmi Kan. Dun Gwann Battista Borg u l-Kanonku Dun Feliċ Pirota.⁴⁹

NOTI

- ¹ Arkivju K(urja) A(rċiveskovili) Vista Pastoralis Sant f'1870
- ² A.K.A. Viżta Pastoralis Pace Forno 1861 f'1190, 1864 f 115 R.
- ³ A.K.A. Atti ċivili (1863-1878) f 421 V.
- ⁴ A.K.A. Viżta Pastoralis, Mons. Pace, 1897 p. 253.
- ⁵ Gazzetta di Malta, Corriere Mercantile Maltese 10-XII-1885
- ⁶ A.K.A. Atti Ġuzepi Zammit 23-VIII-1881
- ⁷ A.K.A. Viżta Pastoralis Sant, f 1872
- ⁸ A.K.A. Atti Ċivili (1863-1878) f IR
- ⁹ Il-Prepostu Agius ħa l-pussess tal-Kan. Penit. tal-Katidral fit-8 t'April 1866, Ara l'Urdine 13-IV-1866
- ¹⁰ Ara l'Ordine 27-IX-1867
- ¹¹ A.K.A. Atti Ċivili (1863-1878) f 187V
- ¹² Ibid., ara taħt id-data tad-29 ta' Mejju 1877
- ¹³ A.K.A. Viżta Pastoralis Malta 1809 f 279 V
- ¹⁴ A.K.A. Suppliche 1850-1851, Vol 11, f 445 R
- ¹⁵ A.K.A. Viżta Pastoralis Sant 1849, f 178 R
- ¹⁶ Arkivju K(atidral) M(alta) Konkors B'Kara 1866
- ¹⁷ A.K.A. Atti Ċivili 1863-1878 f 192 R
- ¹⁸ Fede ed Azione 24-VIII-1882
- ¹⁹ M. Fsdani. Id-Dumnikani fir-Rabat u fil-Birgu sa l-1620 p. 281
- ²⁰ Arkivju - Naturali, Valletta, Atti Benedettu Falzon 21-IV-1801
- ²¹ A.K.A. Atti Ċivili 1833-1834 f 30V
- ²² A.K.A. Suppliche 1786-1808 f 784V - 785V
- ²³ A.K.A. Suppliche 1786-1808 f 784V-785V
- ²⁴ Ibid., Suppliche 1866 f 331
- ²⁵ A.K.A. Viżta Pastoralis Malta 1811 f 103 V
- ²⁶ A. Ferris Descrizione delle Chiese di Malta e Gozo (Malta 1866) p 318
- ²⁷ Fede ed Azione 24-VIII-1878, 24-VIII-1882
- ²⁸ A. Ferris, Descrizione delle Chiese di Malta e Gozo, 1866, p. 318, 319
- ²⁹ Fede ed Azione, 24-VIII-1882
- ³⁰ A.K.A. Viżta Pastoralis Pace Forno 1864 f 115R. AKA Suppliche 1867 f 113R
- ³¹ A.K.A. Atti Ċivili (1885-1889) f 46 R
- ³² Ibid f 145 R
- ³³ A.K.A. Viżta Pastoralis Mons Pace 1897 p. 252
- ³⁴ A.K.A. Viżta Pasoralis, Sant 1849 f 187 V
- ³⁵ A.K.A. Viżta Pastoralis Pace Forno 1861 f 119V, 1864
- ³⁶ A.K.A. Atti Ċivili 1863-1878 f 187V
- ³⁷ A.K.A. Atti Ċivili 1801-1802 f 62R, 62V
- ³⁸ A.K.A. Suppliche Vol II, 1894 f 2
- ³⁹ A.K.A. Viżta Pastoralis Labini 1802, f 100V, Viżta Pastoralis Mattei 1809 f 281V
- ⁴⁰ A.K.A. Viżta Pastoralis Mattei 1881 f 99V, Viżti Pastoralis Mattei 1820 f 148 V
- ⁴¹ A.K.A. Viżta Pastoralis Pace Forno 1857, f 138R
- ⁴² A.K.A. Viżta Pastoralis Pace Forno 1861 f 119V
- ⁴³ L(ibrerija) N(azzjonali) M(alta) 747
- ⁴⁴ Ibid.
- ⁴⁵ Ibid.
- ⁴⁶ A.K.A. Viżta Pastoralis Sant 1849 f 178 R
- ⁴⁷ Arkivju P(arrokkjali) B(Kara) Libris Defunctorum IX
- ⁴⁸ A.K.A. Viżta Pastoralis Pace Forno 1858 f 137 V, 138 R
- ⁴⁹ A.P.B. Libro 16 Battesimo (Sept 1877-Sept 1892)